

PATRIMONI LLENGUA // Pitu Basart > TEXT

La mata de suro

Darrere l'aspecte uniforme de la vegetació de les Gavarres i d'Ardenya, s'amaguen una gran quantitat d'arbres i arbustos que esquitxen tota la toponímia del dos massissos.

Josep Pla diu a *El meu país* que a l'Empordà hi ha «dues grans mates de suro que tanquen la comarca a nord i a ponent: la mata de suro de la frontera, o sigui de l'Albera, i la mata de suro de la Gavarra». Mata és un terme que pot denominar, entre altres conceptes, un indret reduït i ben delimitat poblat d'arbres o arbustos de la mateixa espècie; a l'edat mitjana també designava un bosc. Hem d'entendre que Pla anomena les Gavarres mata pel fet aquestes muntanyes són realment un territori ben delimitat, on els arbres predominants són el suro i l'alzina, que li donen un aspecte uniforme. Aquesta uniformitat externa, però, és trencada per la presència de moltes espècies d'arbres i arbustos. Si repassem la toponímia del massís, ho comprovarem.

L'alzina, un dels arbres més abundants, dóna nom a cases, a una font i a una muntanya: **ca l'Alzina**, la **font de l'Alzina** o la **muntanya de les Alzinetes**, sota els Àngels. L'**Alzina de can Mont**, un arbre monumental, proclama arrelament a la terra d'aquesta espècie. El suro, que anomena alhora l'arbre i la seva pela, també hi és de forma singular a la **serra del Suro Robat** o a l'espectacular **Suro del Xarpo**, de forma plural en els **suros del Tavellí**, de forma col·lectiva a **can Sureda** o la **sureda d'en Pollines**, i de for-

La serra del Suro Robat

TAVINONÓ 1

Diuen que en aquest indret, entre el veïnat d'Estrabau i Santa Maria de Montnegre, hi havia un suro que era a la partió entre dos propietaris. L'esquella, la marca que es feia i es fa als suros dels límits de propietat per indicar de qui són, no es veia des de cap de les dues propietats. La gent de la terra sap que, si l'esquella d'un suro es veu des de la seva propietat, el suro és del veí; però també sap que, si no es veu des de cap de les dues propietats, no és de ningú. Això volia dir que cap dels dos tenia dret a tocar-lo. Vet aquí que un dels dos el va tallar. I així es va batejar la serra. La serra del Suro Robat

ma particular al **mas Surar**. 'Surar', que vol dir bosc de suros, és una forma de la qual ja hi ha testimoni escrit al segle XIII, però que ha perdut la batalla de l'ús davant de sureda.

Roures, pins i castanyers. El roure, un altre arbre autòcton, troba el seu lloc en molts topònims: **mas Roure**, **puig d'en Roure** i **camp de Roures**; el mots **Rovira** i **Ruïra** signifiquen roureda i designen una roca i una casa, respectivament, a la part d'Ardenya. El pi i el castanyer són dues espècies introduïdes a la mata de les Gavarres. El primer troba els seus noms de lloc a les pinedes, com la **pineda d'en Rata**, prop del nucli urbà de Cassà, però té poc joc en la creació de topònims: **can Pi**, o el mas **Vinyes del Pi**; també en arbres monumentals com el **Pi Gros d'en Mercader** o el **Pi Gros de Calonge**. Pel que fa al segon, trobem la **font del Castanyer**, prop de Romanyà, i la **castanyeda d'en Cama** o la **d'en Gironès**, la més gran de les Gavarres. El **puig Gatellar** i **ca n'Arbres**, prop de Cassà, ens indiquen, respectivament, un indret on abunden els gatells –en temps passats, un arbre molt estimat per fer esclops– i una casa prop d'un lloc on creixen pollancre, que la gent de la terra sempre ha anomenat arbres.

La **riera de Verneda** ens situa en un indret on hi ha verns; segurament el mot **Vernegar**, el nom d'un affluent de la riera de Verneda, també té la mateixa significació, atès que el sufix **-AR** forma substantius de col·lectius de plantes; el nom del **puig** i del **mas Salgueda**, possiblement ens remet a un paratge amb presència de salzes. **Can Freixes** i la **riera de la Freixeneda** –lloc gran amb abundor de freixes–, el **clot dels Llorers**, sota el Puig de les Conteses, el **clot de les Escàcies** –acàcies–, prop dels Àngels, i **ca n'Oms** són exemples d'altres noms de lloc relacionats amb la vegetació arbòria.

Deixarem per a una altra ocasió topònims relacionats amb alguns arbres i arbusts –com l'olivera i la vinya– i altres plantes.

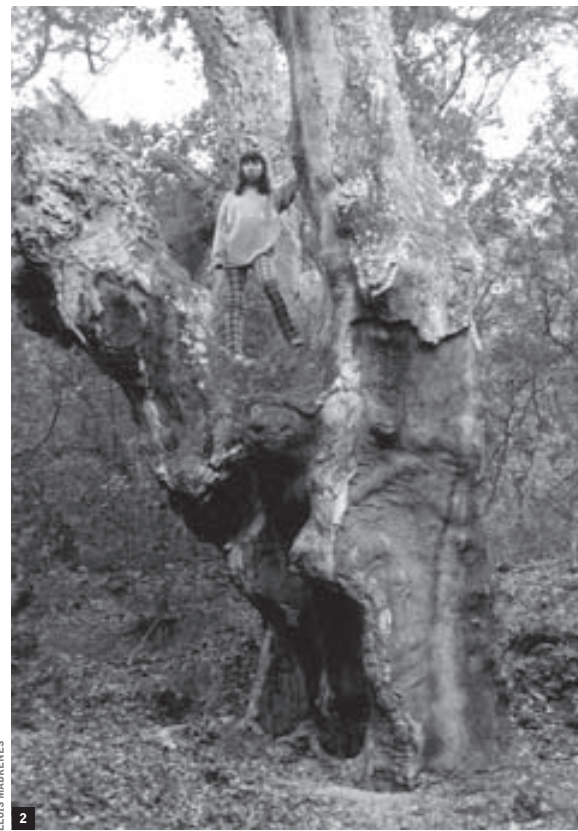
Noms relacionats amb el bosc.
Recordarem, per acabar, que exist-

teixen a les Gavarres i a Ardenya formes relacionades amb el terme 'bosc', com la **mntanya dels Boscals** o l'ermita de **Sant Cristòfol del Bosc**. Alguns topònims de la plana que també s'hi relacionen –**can Bosc**, de Campllong, o el **veïnat de les Bosques**, entre Sant Andreu i Caldes– ens ajuden a afigurar-nos l'antiga comarca de **la Selva**, literalment 'bosc espès', una vasta i boscosa comarca que trobava precisament els límits, al nord-est i a l'est, a les Gavarres i a Ardenya. Avui, tal com deia Pla, els dos massissos són una mata perfectament delimitada, per camps de conreu i assentaments urbans 🌲

BIBLIOGRAFIA

–COROMINES, J. *Onomasticon Cataloniae*. Barcelona: Curial.

–MOREU-REY, E. *Els nostres noms de lloc*. Palma de Mallorca: Moll.

LLUIS MADRENES
2

– Onomàstica, toponímia i antroponímia

L'onomàstica és la ciència que estudia els noms propis; si es tracta de noms de lloc, la branca de l'onomàstica que se n'ocupa s'anomena toponímia (del grec *tópos*, lloc); si són noms de persona, són estudiats per l'antroponímia (del grec *ánthropos*, home).

A l'entorn de les Gavarres i Ardenya, trobem molts cognoms que tenen relació amb els arbres i els arbusts. A aquesta petita llista, on els cognoms són escrits amb la grafia més habitual, hi podeu afegir variants diverses. **Abras** (arbres). **Alsina** (alzina), **Auladell** i **Auradell** (derivats d'aulina, variant fonètica d'alzina). **Ametllé** (ametller). **Arbussé**, **Arbuser**, **Arbussà** (arbocer o arboçar, 'lloc d'arboços'). **Bosch**, **Busquets** i **Bossacoma** (bosc, bosquets, bosc sa

coma). **Brugué** i **Brugués** (bruger, bruguers, 'lloc poblat de brucs'). **Burcet**, **Burset**, **Brusset** i **Brucet** (a partir de les formes alborç i alborcet, signifiquen arbocer, 'lloc d'arboços'). **Castañer** (castanyer). **Freixas** (freixes). **Lladó** i **Lledó** (lledó, 'fruit del lledoner'). **Mayol** (mallol, 'vinya jove'). **Nogué**, **Nogués** (noguer, noguers) i **Noguera**. **Oliu**, **Olivé** (oliu i oliver, 'olivera') i **Oliveras** (oliveres). **Homs** i **Omedes** (oms, omedes, 'llocs on predomina l'om'). **Pi** i **Pineda**. **Parera**, **Parés** (perera i perers). **Rovira** ('roureda'), **Rubirola** (rovirola, derivat de rovira), **Ruyra** (ruïra, 'roureda'). **Roura**, **Roure** (roure). **Suro**, **Suru** (suro) i **Surós** (derivat de suro?). **Verneda**, **Barneda** (verneda). **Viñas**, **Viñals**, **Viñets**, **Viñolas**, (vinyes, vinyals, vinyets, vinyoles, derivats de vinya) 🌲

1 > Detall d'una esquella.

2 > L'impressionant suro de cal Xarpo.